

PROTECCIÓ I ASSISTÈNCIA A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA I DRET A L'EDUCACIÓ DURANT LA CRISI SANITÀRIA DE LA COVID-19

Comissió de Defensa dels Drets Humans de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Granollers
Comissió de Defensa dels Drets Humans de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Sant Feliu de Llobregat

IL·LUSTRE COL·LEGI
D'ADVOCATS

DE SANT FELIU
DE LLOBREGAT

JUNY 2020

Sens dubte la infància i l'adolescència són un dels grups que més han vist afectats els seus drets degut a la situació excepcional que tota la ciutadania està vivint a causa de la pandèmia de la COVID-19, i que, per tant, són mereixedors d'una major protecció.

En el seu manifest de 20 d'abril de 2020, el Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya (CNIAC) ens mostra el sentiment de tristesa i angoixa que aquesta situació els genera i es preguntà quines conseqüències tindrà aquest fet en el seu futur, alhora que denuncia la falta d'atenció i la falta de respostes concretes a la situació acadèmica de la infància i adolescència, pel qual se senten abandonats des de el començament de la crisi.

El que està denunciant el CNIAC es la vulneració de l'article 13 de la Convenció sobre els Drets dels Infants de 20 de novembre de 1989:

“1. L'infant té el dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou el dret a cercar, rebre, i difondre informació i idees de tota mena, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit, o impreses en forma d'art o per qualsevol altre mitjà triat per l'infant.

2. L'exercici d'aquest dret pot estar subjecte a algunes restriccions, que seran només les que prevegi la llei i que siguin necessàries:

a) per respecte als drets o a la reputació d'altri;

o b) per a la protecció de la seguretat nacional, de l'ordre públic o de la salut o la moral públiques.

Això és cert, doncs poc s'ha parlat dels drets de la infància i l'adolescència durant la crisi, més enllà del paper que tenen com a possibles transmissors de la malaltia a resta de la població. La major part d'informació publicada respecte dels efectes de la malaltia en infants i adolescents indica que no els afecta gaire o que és especialment poc virulenta entre aquest grup poblacional, fins i tot entre els nadons. De fet, de les xifres publicades pel Centre de Coordinació d'Alertes i Emergències Sanitàries del Ministeri de Sanitat a data 4 de maig de 2020 s'extreu que hi ha hagut dos infants morts de menys de dos anys i cap de 2 a 14 anys,

incrementant a 28 les defuncions de 15 a 29 anys, xifres tràgiques però no comparables a les altres franges d'edat.

Per tal de garantir aquest dret les administracions han de implementar mecanismes tendents a facilitar espais de fàcil accés on els infants i adolescents puguin trobar informació contrastada i adaptada al seu enteniment sobre la situació d'epidèmia i les conseqüències derivada d'aquesta on puguin fer consultes sobre aspectes emocionals, mèdics, educatius. Les administracions haurien de reforçar els mecanismes i ampliar les oportunitats per tal de que les opinions dels infants i adolescents siguin escoltades i tingudes en compte en els processos de presa de decisions sobre la pandèmia, garantint el seu dret a participar com a ciutadania activa als mitjans de comunicació durant la crisi sanitària i el procés de desconfinament, fomentant la seva participació perquè puguin expressar-se en relació amb la crisi sanitària i establir les mesures necessàries en el futur per donar-los veu en situacions similars que es poguessin tornar a produir.

El CNIAC també denuncia la vulneració de l'article 28 de la mateixa Convenció: *"1. Els estats membres reconeixen **el dret de l'infant a l'educació**, i amb l'objectiu d'aconseguir aquest dret progressivament i basant-se en la igualtat d'oportunitats",*

Malgrat la poca incidència de la malaltia entre els menors de 18 anys, el tancament de les escoles ha representat un fort canvi en les seves vides, donat que han vist greument afectat el seu dret fonamental a l'educació, que ha provocat conseqüentment una discriminació per raó socioeconòmica de les famílies per fer de no haver-hi igualtat d'oportunitats en l'accés a l'educació en línia que s'està duent a terme d'ençà que es va produir el tancament dels Centres Escolars arran de la Covid19.

En relació estrictament al dret a l'educació dels infants i adolescents, el tancament dels centres escolars ha suposat iniciar les classes en línia, però aquesta possibilitat no ha arribat a tothom, atès que concretament a Catalunya l'inici de l'Estat d'Alarma es van detectar, des del Departament d'Educació, que unes 55.000 famílies no tenien connectivitat a internet, o no tenien dispositius o dades per poder fer les classes telemàtiques. A data de 14 d'abril, per tant, després d'un mes d'haver-se tancat les escoles i iniciat el tercer trimestre, encara es començaven a repartir els primers 22.000 dispositius amb connectivitat i que serien rebuts a partir del 20 d'abril, si bé les últimes dades publicades indicaven que a principis de maig només s'havien distribuït aproximadament un 22% dels ordinadors i connexions necessàries, quedant per tant la resta sense accés a l'educació, el que al mateix temps produeix una greu discriminació per raons socioeconòmiques de les famílies.

Aquesta circumstància ha causat una important bretxa digital que suposa la vulneració dels drets a l'educació d'aquests infants i adolescents, a més d'una discriminació per raó socioeconòmica que evidentment afecta les famílies més vulnerables. S'ha de tenir en compte que encara que hi pugui haver un accés a la tecnologia, i per tant, tot i tenir internet i ordinador, hi ha famílies que no veuran garantida l'educació dels seus infants i adolescents en el període que les escoles estiguin tancades per culpa de la Covid19, a causa de la falta de

recursos de les famílies més vulnerables i per l'existència existint d'altres barreres que no són les tecnològiques, com són l'idioma dels pares i mares; progenitors que no saben com utilitzar les tecnologies; el mateix teletreball dels pares i mares, que afecta el temps necessari per fer front a les necessitats que suposa les classes en línia dels infants més petits, entre altres dificultats.

Tots aquests impediments dificulten l'accés a l'educació dels infants i adolescents i per tant vulneren el seu dret a l'educació ja que necessiten, a part de les eines digitals, l'acompanyament d'un tutor per tal de garantir l'aprenentatge, sobretot en els casos de famílies més vulnerables. Una expectativa molt difícil de dur a terme en els seus dos vessants, tan el tecnològica com el d'acompanyament, que ha deixat fora del dret a l'educació del curs escolar des de finals del segon trimestre i el tercer trimestre escolar a molts menors i per tant quedant malmès el seu dret a l'educació.

Per tot allò exposat, s'haurien de dur a terme una sèrie de mesures urgents i contundents per evitar la discriminació i la vulneració al dret d'accés a una educació gratuïta i de qualitat. Si tota aquesta situació afecta la totalitat d'aquest col·lectiu, aquesta afectació s'agreuja, com s'ha exposat, en nuclis familiars amb pocs recursos o en risc d'exclusió social o residencial, o d'aquells menors no acompanyats exclosos del sistema de protecció social.

Per tant i per garantir aquest dret a l'educació, cal vetllar perquè els infants i adolescents amb més dificultats educatives no acumulin més desavantatges a conseqüència del confinament, atès que la bretxa acadèmica entre uns infants i altres pot ampliar-se en aquests mesos, sobretot entre les famílies sense recursos i els centres residencials que tenen molts residents.

Cal fer una menció especial a altres vulneracions de drets dels infants i adolescents que pot suposar el tancament d'escoles, com el dret a l'alimentació, donat que les beques de menjador que es van concedir l'inici del curs escolar i no s'han pogut garantir a tothom per diferents motius. Les famílies més vulnerables i que tenien reconeguda una beca de menjador han vist perjudicat aquest dret a l'alimentació dels seus fills, en no ser localitzades per poder fer entrega de les targetes moneder o explicar-los com podien accedir a les mateixes i fer-les servir.

El tancament dels centres escolars també pot incrementar la falta de detecció de situacions de risc dels menors i per tant per poder iniciar els tràmits necessaris per a la seva defensa i protecció. Els infants i adolescents poden estar patint algun maltractament o violència d'algun tipus a la seva llar que es pot veure agreujada amb el confinament. Amb el tancament dels centres escolars, no es pot detectar ara mateix aquestes vulneracions de drets dels menors i els patiments que poden tenir, sense que s'hagin creat els mitjans per poder alleugerir el patiment dels menors en aquest sentit, o eines per tal que puguin demanar ajuda o que un tercer pugui detectar el possible maltractament i iniciar les mesures pertinents, per tant en aquest sentit es troben deseparats.

Per altra banda no podem oblidar que l'actual situació excepcional també pot incidir directament al dret a la salut dels infants i adolescents provocant sentiments de tristesa,

angoixa i confusió, i, desgraciadament situacions de dol de difícil solució per la impossibilitat de acomiadar-se dignament del seus familiars desapareguts.

En aquest aspecte l'article 24 de la Convenció estableix que *“Els Estats membres reconeixen el dret de l'infant a gaudir del nivell de salut més alt possible i d'equipaments de tractament de les malalties i de restabliment de la salut. Els Estats integrants s'han d'esforçar a assegurar que cap infant no sigui privat del seu dret a accedir a aquests serveis”*.

Per tant, és urgent prendre mesures destinades a la infància i adolescència, com ara vetllar pel seu benestar emocional i la salut mental, reforçant l'atenció psicològica i d'acompanyament emocionals per l'afectació de la crisi sanitària per tal de superar les seves pors, angoixes, dols, fent especial incidència en el jovent més vulnerable, com ara els/les joves migrats sols que han quedat al carrer fora del sistema de protecció sense alternatives, dotant-los d'un efectiu suport sanitari, econòmic i educatiu.

Un altre dret que s'ha vist fortament vulnerat com conseqüència del confinament i post confinament del jovent, sens dubte de capital importància, és el dret a l'esbarjo, recollit a l'article 31 de la Convenció: *“1. Els Estats membres reconeixen el dret de l'infant al descans i a l'esplai, al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat, i a participar lliurement en la vida cultural i les arts. 2. Els Estats membres han de respectar i promoure el dret de l'infant a participar plenament en la vida cultural i artística i han d'afavorir oportunitats de participació en activitats culturals, artístiques, recreatives i d'esplai”*.

Es necessari i urgent tornar a garantir el dret i l'accés al lleure com un dels drets dels infants i adolescents doncs, com es recull al manifest del Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya, durant els temps de confinament i desconfinament un espai com la seva casa que utilitzaven per desconnectar s'ha convertit en una aula. Durant aquest mesos el nostre jovent no ha estat de vacances, si no en una situació molt difícil de gestionar al no poder contactar personalment amb les seves amistats o realitzar moltes de les seves activitats extraescolars.

Per això, s'han de buscar els mitjans i mecanismes adients, especialment dirigits als menors en situació de precarietat, per a que puguin gaudir com a mínim un mes durant l'estiu en casals i colònies i que puguin tenir un contacte periòdic i regular amb espais d'oci i lleure que els hi proporcionin vincles i activitats diverses amb finalitats socioeducatives degudament tutelades, obrint puntualment ludoteques, biblioteques, centres oberts i altres per tal de donar opcions a aquelles famílies no tinguin alternativa per a poder conciliar tasques laborals i cura de fills/es.

En aquests moments de confinament a on es limita el dret a la llibertat ambulatoria es poden donar episodis d'incompliments i impediments del règim de custòdia vers als fills/es menors, sota la errònia creença del progenitor custodi que ha d'impedir el seu trasllat per motius de salut el que produeix en els menors neguit, preocupació i ansietat. Aquesta conducta dels progenitors atempta contra el dret reconegut a l'article 9 de la Convenció: *“3. Els Estats membres han de respectar el dret de l'infant separat d'un dels seus pares o d'ambdós de tenir*

relacions personals i contacte directe amb tots dos regularment, tret de si això va contra el seu interès primordial.

Cal dir que el Real decret 465/2020 de 17 de març, quan limita els moviments de la ciutadania introdueix expressament la frase “llevat que s’acompanyi..., a menors”.

Per tant, els progenitors han de actuar amb honestedat i responsabilitat evitant postures enfrontades i tots els operadors jurídics i socials han de treballar per garantir aquest dret dels menors a relacionar-se amb els seus pares i mares que no pot ser suspès si no per causes excepcionals com l’afectació del virus a algun dels progenitors o que s’estigui convivint amb persona infectada o quan el contagi sigui el mateix menor. El millor mecanisme per dotar de contingut aquest dret és el sentit comú.

Aquests drets dels infants i adolescents, com tots els altres, són inexcusables i han de ser garantits mitjançant una inversió amb mitjans i personal de tota índole, així ho obliga l’article 4 de la Convenció:

“Els Estats membres han d’adoptar totes les mesures legislatives, administratives i d’altres d’adequades per fer efectius els drets reconeguts en aquesta Convenció. Pel que fa als drets econòmics, socials i culturals, els Estats membres han de prendre aquestes mesures tant com els ho permetin els seus recursos i, si fos necessari, dins del marc de la cooperació internacional”.

Malgrat que la pandèmia pot tenir un impacte significatiu i advers en la disponibilitat de recursos financers, aquestes dificultats no han de ser un impediment per a la implementació de la Convenció sobre els Drets de l’Infant. Les decisions sobre l’assignació de recursos han de ser un reflex del principi de l’interès superior de l’infant. Aquesta inversió no només ha d’evitar que les diferències socials s’ampliïn, sinó que han de fer possible reduir la pobresa i l’exclusió social existent ja abans d’aquesta crisi i avançar per tal que tots els nens i nenes tinguin les mateixes oportunitats i cap quedi enrere.